

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
24/295349 - 12

Sted, dato:
Oslo, 31.01.2025

Politidirektoratets høringssvar - forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv.

Politidirektoratet viser til Barne- og familiedepartementets høringsbrev av 20. desember 2024, om forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv. Høringsfristen er 31. januar 2025.

Politidirektoratet har forelagt høringen for samtlige politidistrikt og Kripos. Politidirektoratet har mottatt innspill fra politidistriktene Øst Innlandet, Vest og Troms, samt fra Kripos. Samtlige høringssvar er vedlagt.

Kort om høringen

Lovforslaget inneholder bestemmelser blant annet om undersøkelsesordningens formål, virkeområde, oppgaver, taushetsplikt og rapportering. Det foreslås også bestemmelser om utlevering av taushetsbelagte opplysninger, meldeplikt og behandling av personopplysninger m.m.

Departementet har bedt særlig om høringsinstansenes synspunkter på om det er nødvendig med en forklaringsplikt eller om det er tilstrekkelig med en hjemmel som gir ansatte i tjenestene adgang til å forklare seg uten hinder av taushetsplikt.

Departementet foreslår tre alternative forslag for når Statens helsetilsyn kan starte undersøkelse av en sak og når meldeplikten for politiet og statsforvalteren inntreffer. I tillegg ber departementet om synspunkter på om det eksplisitt i loven bør gis en uttømmende liste over straffebestemmelser som politiet skal melde fra om.

Politidirektoratets merknader

Innledende merknader

Politidirektoratet har grunnet den svært korte fristen, prioritert å svare ut de spørsmålene som departementet særlig har bedt om innspill på. I tillegg har vi noen merknader til § 15 og behandling av personopplysninger og høringsnotatets omtale av innsyn.

Det bemerkes at Politidirektoratet har mottatt en bestilling fra Justis- og beredskapsdepartementet om å vurdere hvilke økonomiske og administrative konsekvenser undersøkelsesordningen vil få for politiet. Vi har derfor bedt underliggende enheter om særlig å gi innspill på dette, og vi har derfor prioritert å gi innspill på dette punktet i vårt høringssvar.

Høringsinnspill fra underliggende enheter vedlegges i sin helhet. Det bemerkes at særlig Kripos sine innspill treffer flere deler av høringen og adresserer flere problemstillinger enn Politidirektoratet har hatt anledning til å gå i dybden på. Blant annet gjelder dette innspill om lovens virkeområde og forholdet til hendelser som har skjedd i utlandet, samt undersøkelsesordningens organisering og hvilken kompetanse undersøkelsesordningen bør besitte. Videre har Kripos merknader til § 11 om taushetsplikt og § 13 om forbud mot bruk som bevis i straffesak som departementet bes merke seg, men som Politidirektoratet ikke har gått nærmere inn i.

I den grad departementet har ønske om Politidirektoratets vurderinger knyttet til noen av disse innspillene til Kripos i arbeidet med den videre utformingen av undersøkelsesordningen, bidrar Politidirektoratet gjerne med innspill på et senere tidspunkt.

Synspunkter på om det er nødvendig med en forklaringsplikt eller om det er tilstrekkelig med en hjemmel som gir ansatte i tjenestene adgang til å forklare seg uten hinder av taushetsplikt, ref. lovutkastet § 9

Det henvises til høringsnotatets punkt 8.2.4 som omhandler plikten til å forklare seg. Politidirektoratet har mottatt innspill som fremmer ulike syn på spørsmålet om det er nødvendig med en forklaringsplikt.

Øst politidistrikt finner forslaget hensiktsmessig fremfor en lovfestet forklaringsplikt. Innlandet politidistrikt er av den formening at det ikke bør gis regler som pålegger forklaringsplikt i dette tilsynssporet, og at en forklaringsplikt også kan fremstå som unødvendig belastende for den enkelte. Vest politidistrikt stiller seg også positiv til hjemmelen som er som foreslått. Troms har ikke inngående vurdert forslaget men viser i sitt høringsinnspill til at en stor del av politiets ansatte er vant til å gi forklaring om det arbeidet de har gjort, gjennom politirapporter og for retten. Dette kan indikere at de vil gi opplysninger til Helsetilsynets undersøkelsesordning uavhengig av om det foreligger forklaringsplikt eller bare en kan-regel.

Kripos mener derimot at det er hensiktsmessig med en forklaringsplikt og begrunner dette med at man med en forklaringsplikt kan unngå usikkerhet og tolkningsrom rundt det å skulle avgi forklaring.

Politidirektoratets vurdering

Basert på departementets vurderinger i 8.2.4, og de innkomne høringsinnspill som Politidirektoratet har mottatt, er det etter en helhetsvurdering, Politidirektoratets syn at det er tilstrekkelig med en hjemmel som gir ansatte i tjenestene adgang til å forklare seg

uten hinder av taushetsplikt. Politidirektoratet støtter forslaget slik det er formulert i lovforslaget § 9.

Synspunkter på tre alternative forslag for når Statens helsetilsyn kan starte undersøkelse av en sak og når meldeplikten for politiet og statsforvalteren inntreffer, ref. lovutkastet §§ 4, 4. ledd, og 6, 3. ledd.

Departementet har vurdert tre alternativer for når Helsetilsynet skal kunne starte undersøkelse av en hendelse som også forfølges i straffesporet eller er gjenstand for en tilsynssak som gjelder drap eller en alvorlig sak om vold, overgrep eller omsorgssvikt mot et barn. Disse er: 1. mens saken er under etterforskning eller tilsyn, etter avklaring med politiet eller tilsynsmyndigheten, 2. etter at etterforskningen er avsluttet eller når tilsynssaken er ferdigbehandlet, 3. når straffesaken er endelig strafferettslig avgjort eller når tilsynssaken er ferdigbehandlet.

Politidirektoratet ser at alle de tre foreslåtte alternativene har styrker og svakheter hver for seg. Antagelig vil ikke noen av alternativene fullt ut kunne imøtekomme alle de krav, behov og hensyn man kunne ønske at en slik undersøkelsesordning optimalt burde ivareta.

Nærmere om oppgavene til Statens Helsetilsyns undersøkelseskommisjon, jf. lovutkast § 4

Av de innspillene som Politidirektoratet har mottatt knyttet til de tre foreslåtte alternativene for når Statens helsetilsyn kan starte sin gjennomgang, har politidistriktene ikke gitt en entydig klar anbefaling til hvilket alternativ som vil være det mest hensiktsmessige. Alle innspillene inneholder relevante begrunnelser for hvorfor de har valgt det alternativet de har landet på som anbefaling.

Politidistriktene Øst og Innlandet anbefaler alternativ 1 blant annet sett hen til viktigheten av at undersøkelseskommisjonen får igangsatt sitt arbeid tidlig og at politiets etterforskning kan ta tid. Innlandet peker på viktigheten av tydelige rutiner/regler som ivaretar vern mot selvkriminering og vern om uskyldspresumpsjonen. I tillegg foreslår de at det må etableres ordninger som sikrer at politiets etterforskning har forrang og at opplysninger fra politiet først kan overleveres uten å skade etterforskningen og oppklaringspotensialet.

Videre har Kripos og Vest politidistrikt anbefalt alternativ 3 blant annet under henvisning til det må legges avgjørende vekt på å unngå at undersøkelsene kommer i konflikt med straffesaksbehandlingen og fare for bevisforspillelse om undersøkelseskommisjonen starter sitt arbeid før straffesaken er avgjort. Og videre at det må legges vekt på at undersøkelser på et tidligere tidspunkt kan komme i konflikt med uskyldspresumpsjonen, selv om ordningen ikke skal ta stilling til skyldspørsmålet. Vest politidistrikt påpeker også at de andre alternativene i tillegg vil være langt mer ressurskrevende for politiet

Kripos på sin side, mener at ingen av de tre foreslåtte alternativer er optimale, men at de anbefaler alternativ 3. Etter Kripos sin oppfatning *"er det den prinsipielt beste tilnærmingen, men den vil – i den unntaksfrie form den er foreslått - kunne virke svært uheldig i enkelte saker. Mange alvorlige saker kan være under etterforskning lenge. Det vil da kunne være svært uheldig at arbeidet med å avdekke og rette systemfeil må vente. Av den grunn må det være en unntakshjemmel"*, se for øvrig Kripos sitt innspill.

Troms politidistrikt har påpekt at de på grunn av kort svarfrist ikke har hatt anledning til å gå i dybden i sitt innspill til denne høringen. Politidistriktet anbefaler likevel alternativ 2. Distriktet henviser til at denne ordningen vil være enklest å praktisere.

Politidirektoratets vurdering

Politidirektoratet har etter en helhetsvurdering, basert på høringsnotatet beskrivelse av departementets vurderinger omkring de tre ulike forslagene slik de er gjengitt i 7.2.2.3, og de høringsinnspill som vi har mottatt, kommet til at alternativ 2 vil være det mest hensiktsmessige basert på det kunnskapsgrunnlaget man har om ordningen per nå.

Alternativ 2 fremstår hensiktsmessig, særlig sett hen til behovet for å kunne komme i gang med undersøkelsene uten at det går for lang tid. Dette vil kunne bidra til å øke læringsutbyttet og øke muligheten til å gjøre forbedringer i tjenestene. Videre, ved alternativ 2 vil politiets etterforskning være ferdig og etterforskningsmaterialet tilgjengelig som viktig grunnlagsmateriale for undersøkelsesordningens vurderinger. Risikoen for rolleklarheter, usikkerhet og behov for avklaringer knyttet til sammenfallende oppgaver knyttet til undersøkelsen og samtidige etterforskningsskritt vil også bortfalle.

Politidirektoratet støtter departementets forslag til ordlyd i § 4 som gjengitt i alternativ 2: Statens helsetilsyn skal i sitt arbeid etter denne loven ikke undersøke saker som er under strafferettslig etterforskning, samt saker som er under behandling hos tilsynsmyndigheter.

Politidirektoratet bemerker at det i forarbeidene bør tydeliggjøres skjæringstidspunktet for når en sak ikke lengre er å anse som "under strafferettslig etterforskning". I strafferettslig etterforskning vil påtalemyndigheten i politiet vurdere og påtalemessig avgjøre saken. I de alvorligste sakene er det derimot høyere påtale som etter loven besitter påtalekompetansen. For de alvorligste sakene vil det innebære at påtalemyndigheten i politiet sin avgjørelse vil være foreløpig og ansees som et forslag til høyere påtale som fatter den endelige påtaleavgjørelsen.

Særlig om meldeplikten, jf. lovutkast § 6 tredje ledd

I de innkomne innspillene til Politidirektoratet har Kripes og politidistriktene foreslått meldeplikt-alternativ i tråd med oppgave-alternativene i § 4. Politidirektoratet finner det ikke nødvendig å gå nærmere inn på disse ut over å henvise til de vedlagte innspillene.

Politidirektoratets vurdering

Under henvisning til det som fremkommer over har Politidirektoratet kommet til å anbefale alternativ 2, også sett hen til at det av høringsnotatet fremgår at meldeplikten bør utformes klarest mulig slik at den medfører minst mulig merarbeid for politiet.

Under henvisning til det som står over, understreker Politidirektoratet viktigheten av at skjæringstidspunktet må være tydelig. Ordlyden i alternativ 2 er foreslått slik "Meldeplikten etter første og andre ledd inntreffer når påtalemyndigheten har tatt ut tiltale, politiet eller påtalemyndigheten har truffet beslutning om henleggelse og når tilsynssak er ferdigbehandlet av statsforvalteren."

Til ordlyden bemerkes at det alltid er påtalemyndigheten som beslutter henleggelse. Ordet *politiet* må derfor sløyfes. Videre, i ordlyden som er foreslått i alternativ 2 anvendes begrepene "tatt ut tiltale" og "påtalemyndigheten har truffet beslutning om henleggelse". Politidirektoratet gjør oppmerksom på at alvorlige saker kan få andre positive påtaleavgjørelser enn tiltale, som eksempelvis siktelse til tilståelsesdom, noe loven bør ta høyde for.

Politidirektoratet anbefaler derfor at ordlyden endres til "Meldeplikten etter første og andre ledd inntreffer når påtalemyndigheten har truffet endelig påtalemessig avgjørelse og når tilsynssaken er ferdig behandlet av statsforvalteren".

Det vises her til behovet for at skjoringstidspunktet er tydeliggjort i forarbeidene, ref. våre merknader over.

Synspunkter på om det eksplisitt i loven bør gis en uttømmende liste over straffebestemmelser som politiet skal melde fra om, ref. lovutkastet § 6.

Kripos og politidistriktene Innlandet og Øst er enige om at det vil være vanskelig å gi en uttømmende liste over straffebestemmelser som politiet skal melde fra om. Selv om en slik liste – ut fra et praktisk ståsted – kan tenkes å gjøre regelverket enklere å praktisere, vil en slik løsning medføre fare for at tilfeller som ellers faller inn under formålet med undersøkelsesordningen, ikke blir meldt inn.

Øst politidistrikt har anført at det bør fremgå tydeligere av loven – f.eks. i formålsbestemmelsen eller i § 6 – hva som anses å være "alvorlige saker", jf. lovutkastet § 6 første ledd annet punktum, og at konkrete henvisninger til lovbud vil gjøre meldeplikten enklere å praktisere.

Innlandet foreslår at det kan vises til straffelovens bestemmelse om avvergingsplikten, jfr. § 196, som eksempel.

Politidistriktene Troms og Vest støtter en uttømmende regulering av hvilke straffebestemmelser politiet skal melde fra om. Dersom man går for en ikke uttømmende liste vurderer Vest politidistrikt at det vil kunne medføre større usikkerhet om hvilke saker som omfattes, samt mindre likhet i praksis hos politiet, enn ved en uttømmende regulering av hvilke bestemmelser som utløser varslingsplikten. En slik ordning kan resultere i at det blir meldt inn færre saker. En uttømmende regulering av varslingsplikten vurderes også å være mindre arbeidskrevende for politiet å etterleve. En uttømmende liste med aktuelle straffebestemmelser gir forutsigbarhet og en forenkling av prosessen.

Politidirektoratets vurdering

Politidirektoratet er etter en helhetsvurdering kommet til å gi anbefaling om at listen over saker som kan meldes til undersøkelsesordningen gjøres uttømmende under henvisning til at høringsnotatets forslag ser ut til å favne de mest relevante sakstypene, løsningen er enklest å praktisere og hensynet til den fremtidige kapasiteten til undersøkelsesordningen.

Til § 15 Behandling av personopplysninger og særlig om innsyn

Politidirektoratet viser til Kripos sitt innspill til lovutkastet § 15 og slutter seg til det som fremkommer der. Politidirektoratet vil påpeke viktigheten av at begrensninger i innsynsretten omtales nærmere i det videre lovarbeidet og er enig med Kripos i at det er behov for å innta egne bestemmelser i lovforslaget om innsyn, utlevering, tilgangsbegrensning og sletting, jf. forslagene fra Kripos, se vedlagt innspill side 8 under "Øvrige forhold".

Politidirektoratets vurdering

Politidirektoratets vurdering er at dette vil bidra til økt tilgjengelighet og forutberegnelighet for de som søker kunnskap om regelverket. Politidirektoratet støtter herunder forslaget om å innta en begrensning i innsynsretten tilsvarende forslaget til lov om statens kommisjon for partnerdrap § 10 for opplysninger som er utlevert fra politiet, og at samme hensyn gjør seg gjeldende for den foreslåtte undersøkelsesordningen.

Økonomiske og administrative konsekvenser

I høringsnotatet punkt 9 uttales det at kostnadene knyttet til meldeplikten til politiet er usikre og vil kunne avhenge av hvordan meldeplikten utformes, og at kostnadene for politiet vil vurderes nærmere. Videre fremkommer det at det legges til grunn at kostnadene for virksomhetene som skal utlevere informasjon i en sak ikke er vesentlige. Departementet viser også til at omfanget av saker som skal undersøkes per år vil være begrenset.

Politidirektoratets vurdering

Gitt de mange alternativene og medfølgende usikkerhetsmomenter som høringsnotatet presenterer, er det vanskelig for Politidirektoratet å vurdere hvordan ordningen vil treffe politiet. Basert på innspillene og vurderingene fra politidistriktene og Kripos, vurderer Politidirektoratet at oppgavebelastningen knyttet til saker til undersøkelse trolig ikke vil medføre økonomiske eller administrative konsekvenser av vesentlig betydning for politiet. Her vil det likevel være et forbehold om at de alternativene som Politidirektoratet har vurdert som mest hensiktsmessig blir utfallet.

Den største usikkerheten knyttes til utformingen av politiets meldeplikt. Det er derfor med usikkerhet at Politidirektoratet vurderer at undersøkelsesordningen, basert på det kunnskapsgrunnlaget som foreligger nå, uavhengig av hvilke alternativer som velges for meldeplikten, vil medføre økonomiske/administrative konsekvensene for politiet som lar seg løse innenfor de gjeldende rammer, men at det vanskelig lar seg gjøre å vurdere konsekvenser mer presist før lovforslaget og de ulike alternativene som presenteres der er nærmere avklart.

Med hilsen

John-Magnus Brekken Løkenflaen
Seksjonssjef

Kristin Elnæs
Seksjonssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:

Høringsinnspill - Forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv. - Øst politidistrikt
Høringsinnspill - Forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv. - Kripos
Høringsinnspill - Forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv. - Troms politidistrikt
Høringsinnspill - Forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv. - Vest politidistrikt
Høringsinnspill - Forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv. - Innlandet politidistrikt